
Review

Reviewed Work(s): Evropsko mesto kot bogastvo mnogovrstnosti by Leonardo Benevolo

Review by: Katarina VIŠNAR

Source: *Urbani Izziv*, Vol. 15, No. 2, Evropa na vzhodu / Europe in the East (2004), pp. 96-97

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/24920640>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Explorations in Central and Eastern European Cities in Happy – Cities and Public Happiness in Post-War Europe ter nova evropska arhitekturna revija A10.

Posvet z naslovom Evropska lepljenka: arhitekturni dialog; resničnost evropskih mest na vzhodu in zahodu (Collage Europe: Architectural Dialogue; The Reality of European Cities in East and West) je bil 11. in 12. novembra 2004 prav tako organiziran kot del razstavnega projekta. Namen posveta je bilo kartiranje aktualnih okoliščin v srednje- in vzhodnoevropskih mestih, izmenjava znanja in spodbuda dialoga med V in Z Evropo o arhitekturi in urbanističnem oblikovanju.

Posvet je bil deljen v dve tematski jedri: prvi se je imenoval Naprej! Revolucionarna obljuba sodobnih alternativ arhitekturnega in urbanističnega oblikovanja po 1989. Sklop je vključeval tri sekcije: (1) Arhitekt in javni prostor: oblikovanje kolektivnega prostora v postsocialističnem mestu; (2) Arhitekt in prostorska ekonomija: moč svobodnega tržišča kot nova religija; (3) Arhitekt in neformalno mreženje: vzporedna struktura državi in kapitalu?

Drugi sklop je imel naslov Od Lenina do Nokie: padec in vzpon novih idealov in novih ikon. Če je prvi sklop vključeval predavanja, je bil drugi organiziran kot dialog predavanj in diskusije. Sekcije, ki so delile drugi sklop, so vključevale naslednje teme: (1) Masovna stanovanja: pomanjkanje ali obilje?; Prihodnost *Plattenbau* (masivna prefabricirana stanovanjska gradnja): eksperiment v Vzhodni Nemčiji; (2) Branje tišine: veseli arhitekt; Pomen javnega prostora kot mestne sprejemne sobe: reprezentacija, ritual in komemoracija; (3) Sprednje dvorišče versus zadnje dvorišče: kapitalistična kolonizacija socialistične družbe.

Prvi sklop je sklenila predstavitev nove revije A10 (revije za novo

evropsko arhitekturo), ki jo ureja Hans Ibelings. Izhajala naj bi šestkrat letno, prinašala pa bogastvo in različnost arhitekture in urbanističnega oblikovanja, ki ju lahko zasledimo v Evropi vse od Istanbula do Islandije ali od Azorskih otokov do arktičnega kroga. Cilj revije je narediti skladen pregled evropske arhitekture, njenih najnovejših smernic in rednega ter kritičnega orisa najnovejše evropske arhitekture.

Drugi sklop je končala predstavitev knjige z naslovom *Happy – Cities and Public Happiness in Post-War Europe*. Publikacija je seštevček dolgotrajne raziskave izrazov in reprezentacij sreče/zadovoljstva v evropskih mestih v drugi polovici 20. stoletja. V raziskavi je sodelovalo več kot 50 mest (v knjigi jih je na zemljevidu označenih 35), kjer so odnose in njihove reprezentacije med tremi izpostavljenimi elementi (srečo, mestom in prostorom) iskali lokalni strokovnjaki.

Lepljenka, kakor slovenimo kolaž, je kombiniranje podob tako, da se z njimi ustvari ugodna ali izzivalna (predvsem vizualna) izkušnja. Posvet je tako sestavljalo veliko zelo različnih vsebinskih elementov in izkušenj. Nekdanjo vzhodno Evropo so najštevilčnejše predstavljali romunski kolegi pa tudi posamezniki iz Madžarske, Ukrajine, nekdanje Vzhodne Nemčije in Hrvaške. Predstavljene izkušnje so bile torej omejene na samo nekatere fenomene. Vsi drugi značilni pojavi, ki jih bo še treba pokazati (predvsem vse tisto, kar je bilo tudi v vzhodni Evropi po kakovosti blizu strokovnemu dogajanju v zahodni Evropi, primerljivo z njim ali ga celo presega in ne samo opaznejše zaradi svoje *eksotike*), pa so z akcijo NAI dobili izhodiščni referenčni okvir.

Asist. dr. Lučka Ažman Momirski, univ. dipl. inž. arh., Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana
E-pošta: lucija.azman@arh.uni-lj.si

Katarina VIŠNAR

Evropsko mesto kot bogastvo mnogo-vrstnosti

Leonardo Benevolo
(2004) Mesto
v zgodovini Evrope

Ljubljana 2004, *cf.

V trenutkih, ko se v naši prestolnici veliko ukvarjamo z vprašanjem Mesta (seveda mislim na vprašanje *locusa* Kolizeja, ki kot tak generira množstvo vprašanj o prihodnosti Ljubljane nasploh), je slovenski prevod pregleda zgodovine mesta v Evropi Leonarda Benevola več kot dobrodošla priložnost za pridobivanje novih in osvežitev naših starih znanj o tej tematiki. Ne nazadnje je tudi priložnost za hiter skok stran od »zemeljskosti« te konkretne sedanosti v (nujno) potrebno (samo)refleksijo, kajti »mesto je duševno razpoloženje, celota navad in tradicij, ravnanj in čustev, ki so organizirani v teh navadah in jih prenaša ta tradicija,« kot Benevolo citira R. E. Parka (94).

Profesor Leonardo Benevolo je s svojim delom vsekakor avtoriteta na področju evropskega urbanizma. Drzno tezo – da so evropska mesta »nemara najpomembnejši razlog za obstoj Evrope kot posebne zgodovinske entitete« (9) – mu uspe dokazati z virtuožno in privlačno izpeljanim sprehodom skozi razvoj urbanosti stare celine. Če je

rdeča nit celotne knjižne zbirke *Delajmo Evropo* »posodobljeno razumevanje nekaterih posebnih vidikov evropske kulturne dediščine«, s tem da naj analiza »seže samo tako globoko, da postane razvidna njihova posebnost« (13), pa vidi Benevolo paradoks v tem, da je ena izmed značilnosti te posebnosti evropskega mesta prav mnogovrstnost njegove pojave oblike.

Takšen metodološki pristop upravičuje Benevolovo odločitev, da zgolj ošvrkne rojstvo mesta v starih civilizacijah, na hitro preleti Grčijo ter se nekoliko bolj dotakne Rima, ki je zasnoval več tisoč velikih in srednjih mest na obalah Mediterana. In če je bila antična civilizacija vezana na mediteranski prostor, nastanek Evrope izhaja iz krize prav tega naselitvenega sistema, v katerem je, sprva, »zahodno krščanstvo životarilo« (30). Nova Evropa se je rojevala med 7. in 10. stoletjem in je takrat bivalo ob ostankih antičnega mesta. Policentrična in diferencirana politična ureditev je prispevala k temu, da so srednjeveška mesta počasi postala specializirana središča sekundarnih in terciarnih dejavnosti. Zanimiva se mi zdi zgodba o upravljanju stavbnih dobrin v belgijskem mestecu Brugge: »V zadnjih desetletjih 13. stoletja je adiministracija namenjala tretjino sredstev za javna dela – obzidja, tlakovanje, oskrbo z vodo – in natančno urejala zasebno zidavo: strehe so morale biti krite s strešniki, da so se izognili požarom, in municipij je kril tretjino stroškov; lastniki hiš, ki jih je bilo treba porušiti zaradi širitve cest, so dobili enakovredno nadomestilo, vendar niso mogli nobene hiše podreti na svojo pobudo, če pa so jo, so jo morali ponovno pozidati v štirih mesecih.« (81–82.)

Do 14. stoletja se je oblikovala gosta policentrična organizacija mestnih naselbin, ki je še danes značilna za Evropo. Benevolo prav to vidi kot odločilno dejstvo v priporočeni o razvoju evropskega mesta.

Dediščina srednjega veka je vzpostavila spremenjena razmerja med evropskim mestom in tistim zunaj Evrope: »Tik preden so se mesta nove Evrope srečala s svetom, so že bila svetovna mesta.« Žal pa je temu odločilnemu razvoju sledilo »veliko ekonomsko mrtvilo« ob drastičnem padcu populacije zaradi epidemije kuge. Stagnacija je trajala vse do srede 15. stoletja, ko se že srečamo z veličastnim obratom v renesanso (zgodba Firenc). Neko drugo italijansko mesto, Ferrara, je bilo med prvimi, kjer se je uveljavilo načelo vnaprejšnjega projektiranja in šele nato realizacije mesta: »Albertijevski dve stopnji načrtovanja in izvedbe sta postali dva različna postopka.« (116) To je imelo za posledico ločitev teorije od prakse (»nove urbane modele so raziskovali v likovnih umetnostih in v knjigah in jih nenadzorovano razvijali, kar jih je peljalo vedno dlje od realnega sveta« (122). Iskane nove urbane modele pa se je izkazalo za brezuspešno, in ta hendikep teorije proti praksi še danes ni presežen (124).

Sledilo je odpiranje Evrope v svet; tako je bil s kolonizacijo nasplošno preobražen ameriški naselbinski sistem. Paradoksalno, Evropa ni z vsemi svojimi protourbanisti nikoli premogla takšnih projektov, kakršne so načrtovali in izvajali *skromni praktiki* na oni strani Atlantika. Perspektivna mreža se je zarisala na zemljevidih vseh delov sveta, razen v Evropi, ki je »ostala edini del sveta, v katerem učinki zakonov perspektive niso vidni na geografski ravni ali s satelitov, ampak samo na topografski ravni« (144).

Druga polovica 16. stoletja je Evropi prinesla sorazmerno trajno ravnotežje. Industrijsko mesto je nastajalo z roko v roki s politiko *laissez faire*. Posledice zmanjševanja nadzora v kombinaciji s povečanimi potrebami po nadzoru urbane dogajanja so se izkazale za pogubne; peljale so v kaotično kraji-

no predmestja. Odločilni preobrat se je v urbanem razvoju evropskih mest zgodil v drugi polovici 19. stoletja skozi prototipsko *haussmanizacijo* Pariza, ki je uničila stara mestna jedra, izolirala izbrano stavbno dediščino ter ji posledično podelila spomeniški status; umetnost se je tako dokončno ločila od življenja (197).

Benevolo vidi moderno kot klimaks evropske umetnostne kulture, ki je »potrgal vezi z lastno evropsko tradicijo in hkrati ponudil konceptualno podlago, uporabno po vsem svetu, s katero je bilo mogoče modernizirati vsakršno tradicijo«. Omejitve postliberalne (torej hausmanovske) teorije in prakse je moderni načrtovalec odpravil tako, da je začel z nepopisanim listom in se znebil »velikanskega bremena konvencionalnih, iz preteklosti sprejetih oblik« (230).

In če je zgodba o nastajanju ter razvoju evropskega mesta bogata, nemara tudi nemirna, se zdi, »da se ta raznovrstna slika s svojimi prednostmi in pomanjkljivostmi danes v celoti stabilizira; v tem je razlika v primerjavi z ostalim svetom, ki še doživlja nemirno rast in se spreminja. Število prebivalstva ne narašča več, stavbna dediščina se večja počasneje, industrijski obrati se modernizirajo, ne da bi se še širili, ali pa jih celo podirajo; notranje spremembe, četudi so počasne in zahtevne, zlasti na vzходу, so navsezadnje naloga, ki bo nekoč dokončana« (242).

Mag. Katarina Višnar, univ. dipl. um. zgod., Zavod za varstvo kulturne dediščine – OE Ljubljana
E-pošta: katarina.visnar@lj.zvkds-slo.si